

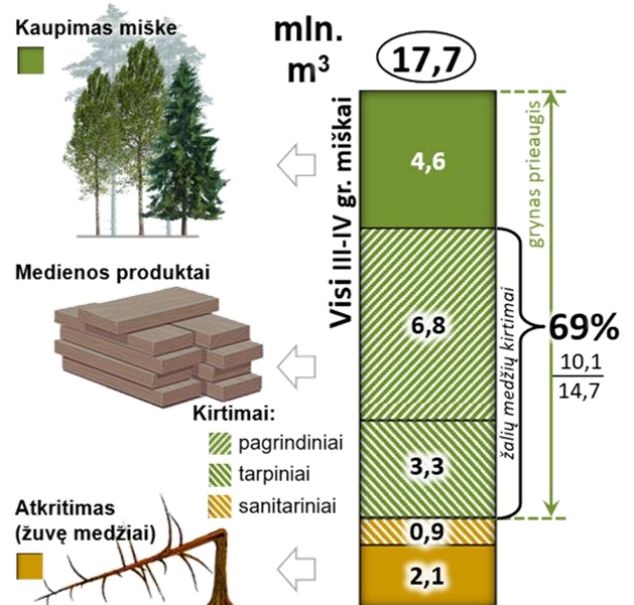
MEDIENOS TŪRIO PRIEAUGIO PANAUDOJIMAS

Medienos tūrio priaugis – vienas iš medynų augimą nusakančių rodiklių, vertinamas m^3 tam tikram ploto vienetui (hektarui, regionui, šaliai ar kt.), paprastai vieneriems metams. Šiame tekste bus analizuojamas medžių stiebų medienos tūrio priaugis, kaip šalies miškuose per metus užaugęs medienos kiekis. Medienos tūrio priaugis svarbus dar ir tuo, kad ne tik parodo mūsų miškų augimo intensyvumą, organinės anglies kaupimo greitį ar pan., bet yra naudojamas ir kaip svertas ūkinei veiklai (miško kirtimų mastui) reguliuoti.

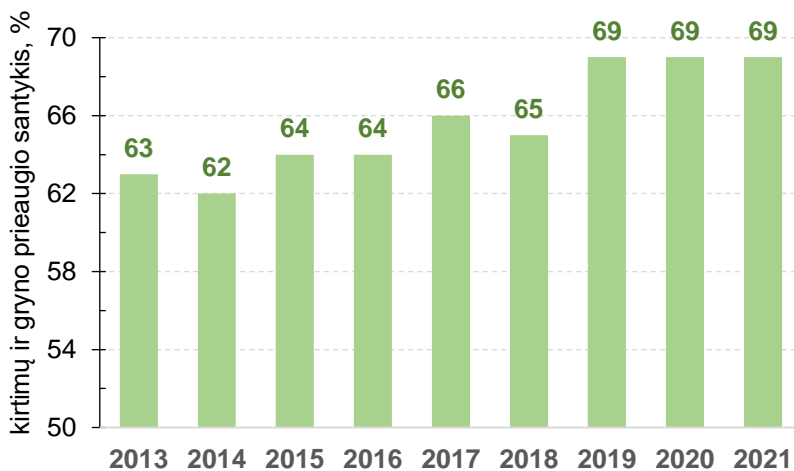
Daugelis šalių, kurios siekia tvariai naudoti savo miško išteklius, yra nustatę, kad kasmet iškertamas medienos kiekis negali viršyti medienos priaugio. Taigi, medienos tūrio priaugio panaudojimas atspindi miškų naudojimo tvarumą. Lietuvos teisės aktuose yra nurodyta, kad šalies miškai turi būti tvarkomi taip, kad „būtų išlaikyta metinė ar periodinė pusiausvyra tarp medienos priaugio ir jos naudojimo masto“ (Miškų įstatymo 9 str. 1 d.), o „bendra visų rūšių metinė miško kirtimų norma šalyje negali viršyti metinio medienos priaugio“ (Miškų įstatymo 14 str. 5 d.). Tokios nuostatos praktiškai garantuoja, kad miškų ištekliai nebus pereikvoti, o išteklių kiekis perspektyvoje atitinkamai didės – jei priaugis dėl senstančių medynų, nepalankių klimatinėsių faktorių ar kitų reiškinėsių mažėja, atitinkamai turi būti mažinami kirtimai. Šių nuostatų priimtinumą patvirtina ir nuolat didėjantys šalies miškų medienos ištekliai, [Lietuvos miškų ūkio statistika 2021](#).

Medienos tūrio priaugis. Šalies III-IV grupės miškuose kasmet priauga $\sim 17-18$ mln. m^3 medienos. Kadangi kasmet tam tikra dalis medžių šiuose miškuose žūsta (~ 3 mln. m^3), apskaičiuojamas grynas medžių stiebų tūrio priaugis, kuris sudaro $\sim 14-15$ mln. m^3 . Įvairiais kirtimais (pagrindiniai, tarpiniai, kt.) kasmet III-IV grupės miškuose iškertama ~ 10 mln. m^3 medienos (medžių stiebai su žieve). Apie 4-5 mln. m^3 medžių stiebų tūrio priaugio kasmet lieka (kaupiamas) miškuose ateities reikmėms.

Palyginome medienos tūrio naudojimą medienai ruošti saugomose, Natura 2000 teritorijose (kurių plotas apie 0,8 mln. ha, visų gr. miškai) su medienos kirtimu kituose miškuose (apie 1,2 mln. ha be nuosavybės teisėms atkurti skirtų miškų, visų gr. miškai). Saugomų teritorijų ir panašiuose miškuose visais kirtimais kertamas medienos kiekis (medžių stiebai su žieve) sudaro apie 3,6 mln. m^3 , kituose miškuose – apie 7,8 mln. m^3 . Į šį tūrį įtrauktas ir medienos kiekis, paruošiamas II-os grupės miškuose.

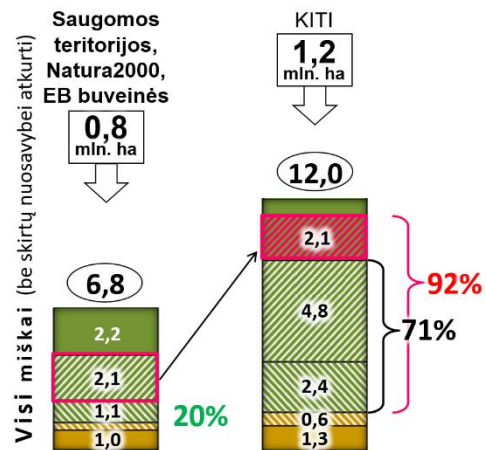
Priaugio duomenys: 2015-2019
Priaugio panaudojimas: 2010-2019 Šaltinis: NMI 2019

Iškertamo žalių medžių stiebų tūrio ir grynojo priaugio santykis (proc.) miškuose, kurie naudojami ir žaliavinei medienai gauti (Lietuvoje tai III-IV grupės miškai), visuotinai yra laikomas svarbiu rodikliu miško naudojimo intensyvumui (racionalumui ir pan.) vertinti. Pastaruoju metu (2019-2021 m.) metinis medienos tūrio priaugio panaudojimo intensyvumas (žalių medžių kirtimas) visų nuosavybės formų III-IV grupių miškuose sudarė apie 69 proc. metinio medžių stiebų tūrio priaugio. Imant ilgesnį periodą jis šalyje kito 60-70 proc. intervale.

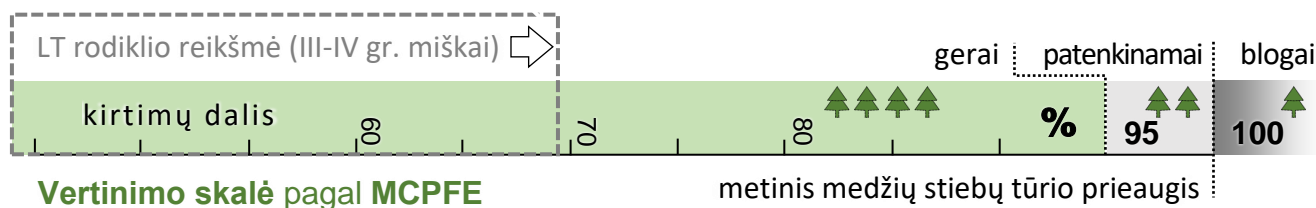
Palyginus šį iškertamo žalių medžių stiebų tūrio ir grynojo priaugio santykį saugomose (įskaitant Natura 2000 ir pan.) teritorijose su kitais miškais, gauname atitinkamai 59 proc. ir 71 proc. dydžio naudojimo

intensyvumą (vertinant nuo medienos prieaugio atitinkamų teritorijų miškuose, visiems I-IV grupių miškams). T.y. šiuo metu kiti (ne saugomų ir panašių teritorijų miškai) yra naudojami apie 10 proc. punktų didesniu intensyvumu nei saugomų (įskaitant Natura 2000) teritorijų miškai. Padarėme prielaidą, kad saugomų (įskaitant Natura 2000 ir pan.) teritorijų miškuose būtų atsisakoma miško kirtimų ūkiniais tikslais (t.y. pagrindinių miško kirtimų, tikėtina mažėtų ir tarpinių miško kirtimų apimtys), o juose pagamintos medienos kiekis būtų gaunamas kituose miškuose. Tokiu atveju apie 2,0-2,2 mln. m³ medienos būtų „perkelta“ ruošti į ne saugomų teritorijų miškus, juose kirtimus didinant nuo 7,8 iki 9,8-10 mln. m³ medienos (medžių stiebų su žieve). Atlikus tokius pakeitimus, iškertamo žalių medžių stiebų tūrio ir grynojo prieaugio santykis saugomų (įskaitant Natura 2000 ir pan.) teritorijų miškuose sumažėtų iki 17-20 proc. (išlaikant tarpinius kirtimus 0,9 mln. m³/m. apimtyse), jei ten pat būtų vykdomi ir biologinės įvairovės palaikymo kirtimai apie 0,5-0,8 mln. m³/m. apimtyse – sudarytų iki 24-30 proc.), o kituose miškuose – viršytų 90 proc. ribą.

Šaltinis: NMI 2019

Iškertamo žalių medžių stiebų tūrio ir grynojo prieaugio santykio vertinimas. Pagal Ministrų konferencijos Europos miškams išsaugoti (MCPFE) suformuotą taisyklę, miškų naudojimas vertinamas blogai, jei iškertamo žalių medžių stiebų tūrio ir grynojo prieaugio santykis viršija 100 proc. (skiriama 🌲), patenkinamai – jei yra 95-100 proc. intervale (🌲🌲) ir gerai – jei yra mažiau 95 proc. (🌲🌲🌲🌲).

sudaryta: pagal SOEF, 2011

Pagal šį dydį mūsų šalies miškų naudojimas vertinamas gerai (mažiau nei 95 proc.). Atlikus aukščiau aprašytus veiksmus, perkeltant medienos gamybą iš saugomų teritorijų į kitus miškus, šis iškertamo žalių medžių stiebų tūrio ir grynojo prieaugio santykis ne saugomų teritorijų miškuose beveik pasiektų kritinę 95 proc. ribą, saugomų teritorijų ir panašiuose miškuose (priklausomai nuo pasirinkto scenarijaus) sudarytų 17-30 proc.

Palyginimas tarp Europos šalių. Informaciją apie savo miško išteklių naudojimą Europos šalys teikia tarptautinėms institucijoms, pagal kurią palyginome Lietuvos ir kitų artimų šalių, pateikusių iškertamo žalių medžių stiebų tūrio ir grynojo prieaugio santykio rodiklį, duomenis (šaltinis: State of Europe's forests 2020, UNECE, FAO). Lietuva pagal šį rodiklį (70 proc.) yra artima Europos (be Rusijos) šalių vidurkiui (73 proc.). Tiek Lietuvoje, tiek Europoje per pastarąjį dešimtmetį šis rodiklis didėjo apie 10 proc. punktų.

Pažymėtina, kad XXI a. šalies miškų naudojimo intensyvumas (vertinant pagal iškertamos medienos ir grynojo prieaugio santykį) nė karto nėra viršijęs Ministrų konferencijos Europos miškams išsaugoti (MCPFE) nustatytos 95 proc. ribos, pagal kurią šalies miškų tvarumas jau galėtų būti vertinamas patenkinamai.

